

Kan tekniska anordningar i eller utanför fordonet göra det möjligt att ha körkort för den som på grund av sjukdom inte kan köra trafiksäkert? Dagsläge och en framtidsspaning

Transportforum 2014-01-08

Lars Englund, chefsläkare

Transportstyrelsens Väg- och
järnvägsavdelning

Sjukdomar och körkort

- Sjukdomar som omöjliggör körkort
- Föreskrift från Transportstyrelsen som reglerar och som implementerar regelverk från EU:s körkortsdirektiv.
- Syn, hörsel (sällan), rörelseapparatens sjukdomar, hjärt-kärlsjukdomar, diabetes, neurologiska sjukdomar, epilepsi, njursjukdomar, demens och andra kognitiva störningar, dagtrötthetssjukdomar, missbruk/beroende, psykiska sjukdomar, utvecklingsstörning och neuropsykiatriska sjukdomar

Sjukdomar och körkort, olika typer av problem

- Sjukdomar som innebär ett stabilt, kroniskt problem
  - Hjärnan hänger inte med, man förstår inte, tar inte in
  - Man ser för dåligt
- Sjukdomar som kan ge problem då och då, i speciella situationer
  - Man reagerar konstigt, till exempel aggressivt, impulsivt
  - Dålig syn i mörker
  - Alkoholism, drogberoende
- Sjukdomar som ger plötslig inkapacitering
  - Hög risk att hjärtat plötsligt stannar eller ”skenar”
  - Epileptiskt anfall
  - Plötslig medvetslöshet av annat skäl, lågt blodsocker vid insulinbehandlad diabetes

Att beakta

- Särskilt viktigt för de som är sjuka att få köra bil?
- Hur stor risk innebär sjukdomar?
- Inte bara äldre
- Äldre viktig grupp och i starkt ökande
- Ingen relevant svensk kunskap om hur vanligt det är att sjukdomar orsakar krockar
- Fallbeskrivningar
- I storleksordningen 15-20%
- Passiva säkerhetssystem också skydd mot död och skador där krocken orsakas av sjukdom

Hur förebygga krockar som beror på sjukdom?

- Idag – hitta de som har trafikfarliga sjukdomar och återkalla körkortet
- Många gränsfall
- Hitta genom läkares anmälningsskyldighet
  - Kunde fungera bättre
  - ”Muntligt körförbud” används för mycket
- Polisens anmälningsskyldighet
  - För sent?
  - Används kanske för lite

Möjlighet ge dispens med begränsat körkort

- Kan körandet begränsas med restriktioner för körkortets giltighet?
- Dagsljus, geografisk begränsning, med medföljare, utan passagerare, under viss hastighet
- Koder på körkortet, eller separat handling
- Används sparsamt
- Svårt för polisen att kontrollera
- Begränsningen ska innebära en tydligt minskad risk som kompenserar för den risk som sjukdomen innebär
- Hur veta det?

Möjlighet ge dispens med begränsat körkort

- Begränsat med villkor till visst fordon med viss utrustning är möjligt
- Bra anpassningar som en del (äldre) gör själva
  - Att bara köra lite
  - Att bara köra när det är lite trafik
  - Inte i halka eller mörker
- Positiv riskkompensation
- Kunde man anpassa fordonen så det alltid blev så?
- Om tvingande, kanske ett sätt minska risker vid nedsatt hjärnfunktion?
- GPS-styrd begränsning?

Olika typer av förebyggande av risker vid sjukdom

- System som "garanterar" att riskhändelser inte inträffar
- System som minskar risken
- Hur veta att en anpassning verkligen minskar risken
  - Räcker körtest?
  - Simulator?
  - Hur uppnå vetenskap?
- Tvingande system
- Upplysande system
  - Särskilt problem för den som har kognitiva nedsättningar
  - Cognitive overload

Anpassade fordon vid nedsatt muskelkraft

- Nästan inga gränser för vad som går att göra
- Köra med joy-stick, munstyrt, blåsstyrt
- Så länge hjärnan hänger med inget körkortsinder formellt
- Finns en del problem med processen kring detta

Vad finns idag i form av anordningar i fordon som kan hjälpa vid sjukdom?

- Automatväxling
- Avståndshållning
- Lane-keeping
- Trötthetsvarnare
- ISA
- Alkolås
- Självkörande bilar

Synfältdefekter, fall

- Äldre man som haft en TIA (stroke utan kvarstående symtom) för några år sedan
- Kör på en flicka på ett övergångsställe
- Bilen bakom reagerade på att han borde sett henne
- Visade sig ha bortfall av synförmåga i halva synfältet åt höger
- Omedveten om det själv, testad först efter krocken
- Hur förebygga?
- Andra synproblem?
  - Låg synskärpa
  - Dubbelseende

Demens, fall

- Äldre man kör in på motorväg åt fel håll
- ”Spökkörning”
- I den situation som uppstår blir han ännu mer inadekvat
- Krockar med flera bilar, dödas
- Hur förbygga?

Diabetes, fall

- Diabetiker med lågt blodsocker på grund av för mycket insulin i relation till matintag
- Blir personlighetsförändrad
- Kör för fort inne i stan, kör av vägen och krockar med ett träd och dör
- Hur förbygga?
- Möjligt mäta blodsocker kontinuerligt
- Koppla till tändningen, varningssystem?

Epilepsi, fall

- Kvinna som vaknar upp i sin bil efter ett epileptiskt anfall
- Under bilen ligger två döda personer som suttit på en parkbänk
- Epilepsi ger plötslig medvetslöshet. Ofta utan förvarning
- Idag bedömning av risk för nya anfall - ej körkortsinnehav om anfall senaste året/10 åren
- Hur förebygga?

Fall utanför Leksand

- Äldre man som inte har någon känd sjuklighet
- På väg till uppslitande möte
- Stannar vid lämna-företräde-skylt
- Tittar åt vänster, ser bil
- Tittar åt höger, ingen där, kör
- Krockar med bilen från vänster, glömt den
- Förebygga?

Särdrag med sjukdomsolyckor – kognitiva brister

- Framför allt i komplicerade trafiksituationer
- Där det händer oväntade saker
- Som kräver komplicerade överväganden
- Snabbt
- Konflikter med oskyddade trafikanter